

COBISS.CE

godina
četvrta
1958
cenaza

mesečnik za kulturu i umetnost - novi sad

polja

32

gojko janjušević

borba za ljudsku savjest

Odvadje do te nesvesno očekiva-ponekad samo, mističnu odanost iz-
ne tične caskulija je, usamijenu garanju nad očelotvorenjem onog
naredjeli, tisku nehvatanja neka idejno neuvlačivog svijeta što ne-
dučnja i držanje iznenadjuća po-
menost sa unaprijed određenim
neprihvatanjem. Natačila se su
mijoma membrana smisla, pa je tre-
ba probiti. Jer pjesma je podneblje
za jedan san. (Jer »pozija je laž
bez koje se ne može sagledati isti-
na. De Santis, čini mi se). Ako je
tako, kome čemo se reći odjednom
i držati, danas kada neke čudne
ptice prelijeli nad našom rukovlje-
nom i pomalo umornom usamlje-
nošću. Nad nekim u nama umr-
vičnjem morem. Čemu onda ta
slutnja na ramenima? I čemu ne-
dovoljena baška? Kad je sve nekako
spuškajući, okretno svoj vid pre-
ma zapadu. Projekte ima drukčije
negi u predstavljanju. Suton očekuju
da djepružimo ruke. Kad tražimo u
pjesmu da nam kaže drukčije od
bola, mračne nezadovoljstvo recimo,
ili naš smjeh neobuhvaćajući rastegao-
nu priziranu avakiljnjicu, gne-
kad izvise ogavine, da se pomini-
mo sa njom tek onako, oči u oči.
Pozija zato, kao afirmacija ne-
djeg napora da odgometne u sebi
igru neuravnotežene prirode sklene
smrćenom odlasku u druge tijine i
sukobu sa otromboljenjem javom
(koji je ipak neminovan), da sagle-
da do neba igru na: sunca, ned-
kučivo, majske, i upokoju neznanu
bojkiju Jaska kad zeleno zaigrat u o-
čima, tina humana misiju medu u-
porinim ljudskim nastojanjima da se
do dina prošinike u nedogledu ne-
dočnost, sudbinski razpeta izme-
du neba i zemlje, izmedu ivice sun-
ca i zaboravljenog vida.

Pa kad se ne znamo dokraj, bar
ne vijek, otkuda potiče to očigled-
no neuspoređeno, nedostatak nekog
otvorenijeg i jačnije pristupnog afi-
niteta za taj grč, u osnovi potpuno
neobjasniv, za taj rast do zvezda,
nedoznan i neopipljiv, za ponorni
odlazak u čarne nevidine sućenja
sa sobom i bolom koji nagovestia,

Postoji negdje neka još neotkrivena
na zemlji. Ona se samo ponekad u
besanicu popončnih izgaranja da na-
slutiti kao občana a daleka kojoj
se neskrije u vječno žudi. Ona je
egzistenciju u zacaranim i nimalo
bar nama, poznatim predjelima na
čelu ili dlanovima, samo još dublje
i još dalje, samo sredu javom i
smeju. To je ustvari veliki biaglos
zaboravio sam juros jednu pe-
smu jar.

MOJA POEZIJA

Sa velikim nepovremenjem gledam na svoja pesniška
ostvarenja. Sa velikim nepovremenjem ta dala stvaram.

Nisam mogao da shvam da pozija postoji mada je
čovek ubijen. Ubijen je onaj koji je dozvao u život poziju, da
je izjem reguli sam sebe

slušao da je izjem reguli sam sebe

danak kuhao

kraja, svaki ljudski san, pa i po-

čuo da pesma bude strela moja

čuva sij. To je ustvari veliki biaglos

zaboravio sam juros jednu pe-

smu jar.

Pravi motor, uzrok moja stvaranja bila je mržnja

prema poziji. Bumio sam se zato što je prezivela, sto

postoi i nakon skraja svetog. Ravnodušna. Božanstvena.

Nepriskomovena u svojim zakonima, propisima, poetikama.

Podozriju gledam na ta ostvarenja. Sastavio sam ih iz

ostatka reči koje su pretrajale, iz nezanimljivih slika, iz

velikog smedista, iz velikog groblja.

Cinilo mi se da sam prvi čovek koji je rekao: »doba-

dane, svofje, sunce izlazi. Stvarao sam pečajući za pre-

plašene i oslepjene. Učili smo da govorimo od početka.

Oni i ja.

Samo čovek očajan ili nihilista može opisivati pomoću

biranih slika sljeputom dok pred našim očima uništi istinu.

Samo čovek očajan i rezigniran opisuje cveće visine,

pun mesec, pauze u vrtu; ulazi još jednom u hladni pakao

estetike.

Ja sam kriknuo ili čutanio ne misleći o estetici.

Takav je izvor moje pozije i poetrije.

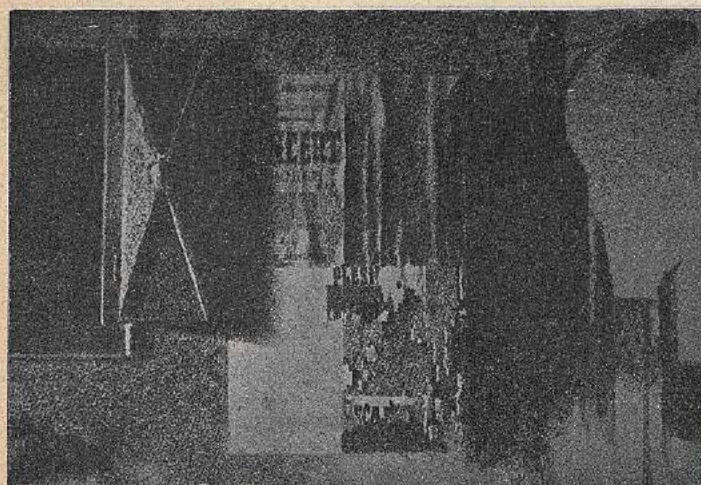
Krik se ne mora učiti. A čutanje dolazi posle krika

kao smrt posle životne jurnjave.

28-III-1958 Tadeuš RUŽEVIC

miljenko stantić

stari plakati

U SREDISTU ŽIVOTA

Postoje kraja sveta
postoje smrti
nastab se u sredistu života
stvarano sam sebe
gradio sam život
ljude životanje krajolaze

ovo je sto govorio sam
ovo je sto
na stolu leži bleib nož
nož služi za sečenje bleba
blebom se brane ljudi

čoveka treba volati
nudio sam se nož i danju
sta treba voljeti
odgovarao sam čoveka

ovo je prazor govorio sam
ovo je prazor
iza prazora je vrt
u vrtu vidim jabuku
jabuka cesta
čebeci opada
zameuti se plodovi
dograđuju
moj otac vere jabuku
onaj čovek što vere jabuku
to je moj otac

tedeo sam na kućnom pragu
ona stvarica što
vuče kožu na užetu
porebmija je
i vratnica
od sedam svetskih čuda
ko misli i oseća
da je ona nepotrebna
taj je ubojica

ovo je čovek
ovo je dvo ovo bleib

tjedi se brane da bi žveli
ponajveću sam sebi
ljubički život je važan
ljudi život ima veliku važnost
vrednosti života
nadvrnuće vrednou svih predmeta
koje je stvorio čovek
čovek je veliko blago
ponaučava sam uporno
ovo je voda govorio sam
mlinova sam rukom talose
i razgovarao s rekonom
voda govorio sam
dobra poda
to sam ja

Čovek je govorio vodi
govorio mesecu
cvetu kosi
govorio zemlji
picama
nebu
čula je nebo
čula zemlju
ako je čuo glas
koji je platio
sa zemlje vode i neba
to je bio glas drugog čoveka

Tadeuš RUŽEVIC

slobom. To je i bol i vid, i san. Zato je možda i smisao ali funkcija
i tama, i dan u jesen, i mrak u poeziji u tome da očeva bitisanje
podne:

»Uspavajte se gdje ste zatezeni
vi živ u sutra ubijeni
na plave u belastao peni
vi možite nad prepro izvijen
vi zakravljeni i vi zabiljeni
fizički ozakonjenih pokreta koji pri-
jete da usmre životni tok jednim
poslednja pitca moni liku se zacaranim krugom.
otkreni. Ako se neko usudi da ovako
izgovori i to ovo ime de goziji, kontakt će biti mnogo
pa se i i u vazduhu skamjenje. / nastavak n. 8 str. 8

dva svijeta

Šta je to sreća, pitalo se mladi i dugo cutiči i gledajući u rijeku tražio odgovor. Voda je dočarala nešicu debelu jesen odgođu, odnekuđa i Sjevera. Šta je to sreća ako ne ovo gledanje u rijeku ili skoro primjetljivo umiranje tetraobraša unakoko? Eto, pač sam na leđu, siguran sam da to nije sreća. List pada u vodu... Di li je to sreća?

Ustao je i upatio se uz rijeku. Noć je padala a on se penja u brda. Selu je poleglo pri dolini ispod nečega. Zastao je kod preko jarka oborenog, jove koja je služila kao most. Onda je sjeo na tu živicu. Ispod njegove uskim jarkom vukla se voda kroz ljenja zrnja.

Sjedio je i razmišljavao. Noć se bila u velikoj razgledali. Mjesec još nije izasao. Svake veceri kako je došao na ljetni odmor dolazi naovo mjesto. U blizini je mala vodenica; u njoj ima djevojku. Dogovorili su se da doma na mostiću tačno kada mjesec izviri iz najblizičeg brda. Znao da će ona doći. Do sada ga još nikada nije prevrata. Pa iako ne dođe... Pao je na ispit, to je veće zlo. Ovo bi bila tek jedna mala pakost na koju se i ne treba obazirati.

Kroz ljeve jove provuće se nekoliko traka bližeđe svjetlosti koje lješare mladičeve lice. Čeven mješec iskorist izrađe brusnjaku kao mačak na krov. Ona sada treba da dode. Pogleda uz jarak... Bosu djevojku itekao je još uvek kao vježverica. Nekoliko grana se zalijula i kada moć udavili dva krika divlje patke bi oper rih. Mladič pogleda u djevojku a onda u vodu. Ona priče, reče kako je mjesec crven kao njen krava rumenka, a onda sjedi na jovu pored njega i opruži noge do vode. Prinjeći da je voda nekača crvena, nešto kao kad jabuka zarudi u ljuču, pa se ukaze kao dragi osmijeh. Ispod njih promade riba i kada dode na mjesecelinu izrepa juž poteci krv boje mjeseca.

On do sada nije čutao, odnabin je primjetio. Možda ga je da govoriti a onda je i sama učula. Noć je bila tako tiba kao ljubav. Mjesec se popeo po pola jove. Nekoliko riba se sakupila da prislukuje njihovo cutanje.

Djevojka položi glavu na mladivce rame, pogleda u mjesec a onda zaplaka. Jedna suza pude u jarak i riba je odmah proguta.

„Ti znas,“ govorila je nekako nedredeno, gledajući u mjesec, da ja mirisim na brašno; znas da psem krave po ovim mresama, ali ne znam što ti otisi. Ja se plasim, reći bar nešto! Uplaćena od same pomisliti na strah, pribi se uz mladiča i naglo začuta riješena da više ne progovori ni jedne jedine riječi.

Sreća mora da postoji u nekom konkretnom obliku, mislio je mladič i kopajući po sebi i po drugima tražio odgovor. Kada nije rodi sejaci su srećni a kada ne pođe kažu da nije dobro uradeno.

Bližala se ponos. Voda je radila u jarku skoro primjetljivo, kao

vrati... a unakolo nigdje nije bilo muškarca. Bože, mljeku mi ta gudiš niz stomak kaplje, a on neće ni da me pogleda. Da sam jova brzo bila užugula. Djevojka udahnu i zaplaka. Riba proguta još jednu suzu crvenu od mjesecine.

Jedna zvijezda pada u jarak ispred mladičevih nogu. On se vrže i upita djevojku što čuti. Ustao su i krenuli. Ili su kroz noć koja više nije bila noć ili bae nije ličila na noć. Približile su se vodenici u kojoj su kevala dva kamena, dva psa. Djevojka uđe da ih umiri žutim žitom. Onda izade, reče da će otac uskoro otiti na njiju i da mora leći u postelju dok on ne ide. Mladič nesti u sjenci debelog duda.

Kada voda izvire seljaci kažu da zemlja plati zbog nepravde koju joj ljudi manose. Samo ta voda, mislio je mladič, samo ta na izvori neće zatrovana i čim joj se čovjek približi ona pođe da smrči i što dalje teće sve je gadnija. Jedino je djetinjstvo čisto kao vir, sve oscalo je nakalemjeno. Prvo su me trovali a onda lječili, dok i sam niješ tam potrebo druge da ranjavam. I onda to bude normalna stvar, kao zganići mravlja. Jer, nekad mi se učinilo da se čovjek nekada ne rada gladan, niti zao. Ogladni i ozli bitišći. A kada se umire svi se mijalje. Prvo se robom a onda se drugima. Svi se vraćamo tamo na izvor, tamo gdje sve počinje, gdje je najčišće.

Topla noć valjala se po selu i dolini. Više ptiči ne laju i sova ne hukne. Djevojka izvadi iz krila dva pećenjaka i jedan ponudi mladiču. On ga uze, poče da ga lomi i da zrnu baca u vodu. Ribe su se otimali i tukle.

Kada ogladnim srećna sam što cu da rotam, kada dode zima srećna sam što imam topao kaput, ali kako sada da nadem sreću?

Nu moštu od jove dva mala svijeta tražila su u sebi i okolo sebe dva velika smišta.

Plakala sam kada je polazio u B. Rekao je da će se frizo vratiti; kada jeova izlaza i kada list počne da žuti. Svako jutro sam gledala je li zemlja već snijeg počela, a njega je bila sva vise. Ni mi je govorio da snijeg ne voli kada on meni ljebi i da se ropi od ljubomore, a kako je on otisao snijeg je biove sve deblji. Zeljela sam da je N ovdu, da me ljebi po čitan daleko se sav snijeg ne izgubi, neka jeova šta prije izlaza. Onda je ona izlazila ali ja nikako nijeam mogla dočekati da list počne opadati. Pasiš sam krave po jošku i nagonila ih da pojdu sav list. Plakala sam vidjeti kako je sve zeleno u naokolo... Plašila sam se da mi dojke neće biti više rako tvrde, i da će usahnuti prije nego se on po-

stupi.

Ležao je u postelji s glavom na grudima djevojke. Slušao je kako se razbija peno sreća i nije mislio ni na sta. Nije ni tražio onu sreću u konkretnom obliku. Cak nije vjeroval da ona uspijeva po stojeći.

U klijunu pijeta zijevnu zora. Dolazio je dan teško kao san, si gurno kao ljubav. Mjesec se upravo streljao za bridima.

gojko janjušević borba za ljudsku savjest

/ nastavak sa 1. strane/ teristična za svakog pjesnika koji ima svoj glas, ispočetka pomalo nejasna, useli se kasnije u našu bit, i nikako neće poslužiti kao ključ za razumijevanje poezije, nego jedino za njeno apsorbovanje srećem u sve krvne sudove, u ono grumenje zemlje koje neoprostivo nosimo, se sobri od jedne, tako recene sudbine do druge koja nas destrukcije i potrese. Daljnji je proces probavljana poezije, ako mogu tako da kažem, čisto hemski: emocionalna doživljajna pjesme jedinstvene su u sklopu jedinice, a rezultat toga je

dinjenje je naše, njom potpuno zavodeno do obraćanja, uskraćujući nam onaj iskreši i neposredno susret.

Poziv je prilazi bez ikakvih u naprijed stečenih ubjedjenja, jer ona nemaju nikakvu opravdanju ni onda kad tvrdimo da je nerazumljiva, pa čak ni onda kad povjerujemo za nekoga da acma dovoljno kulere da bude plodonosno tle za njeno ovaplodenje. Treba pronaći samoj dan početi i nerezervisani odnos pa će nam se okriti u svoj svojoj magičnoj ljepoti bez obzira na sva emocijena i objasnjenja koja jedino

„Možda spava sa očima izvan svakog zla možda spava i doći će posle ovog sna.“

Egzistencija poezije mnogo dublje iz zidova ljudske svijesti opravdava očekivanje svakodnevnih otkrićaja između uokvirjenih križnjaka i radozornih očiju do naše nedosavršene i neutoličive žedi da joj se u porpunosti i odjednom predamo, a zatim zabilježiti ostvarivanje publike-poklonjka, faulističke srasle ra tom slučenom i nedrečenom imaginaciju. Pa će biti Feniks. Pa labudova pjesma.

sirotinski enterijer

miljenko stantić

KAMENOREZACKA RADNJA

Iza ograda ore rasne vatre u koji ne dolaze ptice išuma koja ne sumi na vetru glatka, odratna i gola kao i stoka istina što je. Šance nad njom otkriva vazduh preneseni iglicama praline koja pada po svemu, po svemu ne vodeći racuna o složenom naporu da se održimo i nastavimo na svjetlosti kao cvetovi i kao navika voljena prasina koja sadržuje otpor istorije uprkos glazurama vremena manje il više ugodnijim za oko prasina koja nedostolno pada i uvlači se tak i pod kožu pobedujući pritom i najsvršeniju hermetičnosti predmeta i misli (isključenje od ne pomaze) prasina koja pada po tragu i suklama onoga čovjeka tamno ideo primetnog koji sedi sad u onoj bezglasnoj i beslovesnoj sumi zadubljen u sture mogućnosti da se mudim pobedi kamen onoga čovjeka koji dletom otvara kameni usta jer reč je tvrda iko nasleden zakopana je ko dukt u zemlju mutava a opet nekako plodnu čovjek koji otvara kameni usta (ispunjuti čekićem strelja po njegovoj bezizraznosti) kao po zatvorenim vratima ne zaboravljajući da mu pokloni osmeb (mada pobuna osmeba ne pomaze) iz koja naravno ipak vire zubi a to je zbog neophodne kompletnosti i isticanja blagosti duše koja jedino tako postoji probodena zubom čovjek koji otvara kameni usta i u stub i stub — ponovo stvaranje sveta ali sa neizbjegljivim popratkama bar nekih pojedinosti jer smo suviše voleli i bili i bili ne otvorenom prostoru bučni kroz jareni karnevali čovjek koji otvara pomoći ljubavi kao pomočna ključa u kamenu zadržavajućem usta dok ih savrim ne otvoriti te kamen stane da govori pa nas nadgovozi te kamen stane da pesa pa nas natječa te kamen stane da igra pa nas natječa te kamen stane da raste pa nas nadraste.

I onda gotov je stub pun lakoštilib okovanim andels neostvarenim medu nama stub-beleg mudar u tisini jedina obrana od raspadanja i onda gotov je, evo ceo nedovršeni svet.

Još samo da dobije ime.

Pavle POPOVIC

REDAKCIJA OVOG BROJA
ZAKLJUCENA JE
20 MAJA 1958 GOD.